

Методичні рекомендації

щодо вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу у 2013-2014 н.р.

Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Сучасне навчання, і мистецьке, зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, навчальних планах, програмах.

Початкова школа

2013/2014 навчальний рік – другий рік впровадження нових навчальних програм для початкової школи, створених відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого Постановою КМУ №462 від 20.04.2011 року.

Відповідно, вивчення мистецьких дисциплін у 1-2 класах здійснюватиметься **за новими навчальними програмами, затвердженими МОНмолодьспорту** (наказ від 12.09.2011 року №1050):

- ✚ **«Музичне мистецтво»** авт. Л.Хлебнікова, Дорогань Л. О., Івахно І. М., Кондратова Л. Г., Корнілова О. В., Лобова О. В., Міщенко Н.І.;
- ✚ **«Образотворче мистецтво»** авт. Шмагало Р.Т. Марчук Ж.С. , Вачкова І.Б., Чорний О. В. , Гнатюк М. В.
- ✚ **«Мистецтво»** авт. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Очеретяна Н.В., Дмитренко О. М.

Програми розміщені на веб-сайті Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua), видруковані у видавництві «ВД «Освіта», 2012 р. та фаховому науково-методичному журналі «Мистецтво та освіта» (№№ 1-4 за 2012 рік).

Учні 3-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів у 2013/2014 навчальному році опануватимуть мистецтво за навчальними програмами 2006 р. в. (К.: «Початкова школа», 2006):

- ✚ «Мистецтво» (авт. Масол Л.М., Белкіна Е.В., Оніщенко О.І., Очеретяна Н.В., Рагозіна В.В.);
- ✚ Музика (авт. Ростовський О.Я., Хлебнікова Л.О., Марченко Р.О.);
- ✚ «Музика» (авт. Лобова О.В.);
- ✚ «Образотворче мистецтво» (авт.. Любарська Л.М., Вовк Л.В.).

Відповідно до нових навчальних програм авторськими колективами, переможцями Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів, поетапно створюються навчально-методичні комплекти (підручник, робочий зошит) відповідно для кожного класу і з кожного навчального предмету:

- ✚ «Мистецтво» авт. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Очеретяна Н.В. вид-во «Генеза»;
- ✚ «Музичне мистецтво» авт. Аристова Л.С., Сергієнко В.В., вид-во ВД «Освіта»;
- ✚ «Музичне мистецтво» авт. Лобова О.В., вид-во «Школяр»;
- ✚ «Образотворче мистецтво» авт. Калініченко О.В., Сергієнко В.В., вид-во ВД «Освіта»;
- ✚ «Образотворче мистецтво» авт. Трач С.К., Резніченко М.І., вид-во «Навчальна книга – Богдан».

Нове покоління підручників характеризується багатим ілюстративним рядом – репродукції творів різних видів мистецтва, світлина, наочність виконання практичних завдань з образотворчого мистецтва, вокальних вправ з музичного мистецтва тощо. У

підручниках вміщено основний навчальний (текстовий та ілюстративний) матеріал, який учні мають опанувати на уроках.

Більшості підручників притаманний діалогічний виклад навчального матеріалу: система запитань і завдань спонукатиме дітей до творчості, спілкування, роздумів, залучення до спільної мистецької діяльності. Крім того, у деяких підручниках введені казкові персонажі, які допомагатимуть учням осягати таємниці мистецтва – Музикус і Тріольчик (у підручнику авторів Аристової Л.С. і Сергієнко В.В.), чарівниця Гармонія, королева Композиція, принц Декор та пан Колорит (авторів Калініченко О.В. і Сергієнко В.В.), Барвик і Лясолька (в підручнику інтегрованого курсу «Мистецтво»).

У 2013/2014 навчальному році нові підручники отримають учні 2 класу. Кожен з підручників повністю реалізує вимоги навчальної програми, разом з тим має свої особливості.

Зміст підручника інтегрованого курсу **«Мистецтво»** структуровано відповідно до доміантних ліній – музичне мистецтво, образотворче мистецтво, кожне з яких реалізує основні види діяльності на уроці: сприймання мистецтва та художньо-практична діяльність (спів, малювання), які сприяють опануванню учнями провідної теми року «Краса природи в мистецтві». У підручнику вміщено різноманітні види завдань, які сприятимуть розвитку творчості дитини – створи мелодію, інструментальний та ритмічний супровід, «оживи картину», «створи звукові картини» «придумай і виконай ролі» і т.п. Для мотивації творчості та пізнавальної активності учнів у підручнику вміщені віршики, загадки, завдання на порівняння та знаходження відповідностей, завдання «допоможи Барвику/Лясольці..», «розкажи своїм друзям, рідним..» тощо. У додатку підручника вміщено цікаву мистецьку абетку, а також ноти та тексти пісень для вчителя.

Зміст підручника **«Образотворче мистецтво»** авторів Калініченко О.В., Сергієнко В.В. побудовано за наскрізним тематичним принципом та з урахуванням варіативності художньо-практичних завдань, які учень самостійно вибирає з кількох запропонованих варіантів, що дозволяє втілити особистісно розвиваючу парадигму освіти. Багатим є художнє оформлення підручника: у ньому широко представлено репродукції художніх творів високого ґатунку вітчизняних і зарубіжних митців, наведено методичні рисунки до кожної теми. Ілюстрації підручника виконують не тільки естетичну, але й методичну функцію: оформлення тематичних заставок, колонтитулів та колонцифр спрямоване на краще усвідомлення, закріплення навчального матеріалу.

Підручник **«Образотворче мистецтво»** (Трач С.К., Резніченка М.І.) для учнів 2 класу – це подання навчального матеріалу з урахуванням традицій українського національного мистецтва в контексті зі світовою культурою, а також у тісному взаємозв'язку із суб'єктивним досвідом другокласників та специфікою наочно-образного мислення дітей цього віку; використанням міжпредметних зв'язків, що сприяють проникненню учнів в образну сутність творів образотворчого мистецтва; побудова багатьох уроків на казкових образах, уявних мандрівках, що збуджує позитивні емоції, допомагає формуванню культури естетичного сприйняття та розвиває уяву; чергування видів діяльності учнів на кожному уроці (сприймання теоретичного матеріалу, ознайомлення із творами мистецтва, навчальні вправи, творчі завдання); включення у зміст багатьох уроків колективної творчої діяльності на основі інтегрування різних видів мистецтв, а також творчо-ігрової та оцінної діяльності у вербальних та невербальних варіантах.

Підручник **«Музичне мистецтво»** для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Аристова Л. С., Сергієнко В. В.) є концептуальним продовженням серії підручників для початкової школи цього авторського колективу. Підручник структуровано відповідно до вимог програми за 4 розділами – «Типи музики», «Виразжальне та зображальне в музиці», «Основні музичні жанри», «Мова музики», що визначає зміст і наповненість конкретних тем-уроків. Структура підручника містить кілька блоків: пояснення нового матеріалу, що відбувається у формі діалогічної бесіди між казковими персонажами –

мудрим чарівником Музикусом, веселим хлопчиком Тріольчиком і мешканцями країни Музики (королевою Мелодією та королем Ритмом, паном Темпом і феєю Динамікою); завдання і запитання для сприймання музики (*Слухаємо музику*); завдання для виконання пісень і поспівок (*Співаємо разом*); запитання для закріплення матеріалу, більшість з яких мають діяльнісний та ігровий характер (*Фантазуємо, граємо, жартуємо*).

Ілюстрації, подані у підручнику, репрезентують насамперед мистецькі шедеври, а фотографії, вміщені із дидактичними цілями, полегшують засвоєння закономірностей музичного мистецтва. У нотному додатку для вчителя подані ноти та тексти пісень.

Підручник **«Музичне мистецтво. 2 клас»** автора Лобової О.В. дає змогу ознайомити школярів зі звуковою природою, джерелами та різновидами музичного мистецтва; змістовим і емоційним багатством, виражальними і зображальними можливостями вокальних та інструментальних, програмних і непрограмних творів; з інтонаційною природою, основними елементами мови музики й особливостями її розвитку; вивільнити навчальний процес від зайвої механічної роботи, розвивати аналітичне мислення, забезпечити диференційований підхід у засвоєнні знань. У той самий час підручник дозволяє вчителю, що творчо працює з класом, застосовувати свої методичні прийоми, використовуючи для цього довідкові матеріали

Наголошуємо, що робота з підручником повинна бути одним з видів діяльності учнів на уроках мистецьких дисциплін.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Типових навчальних планів для початкової школи з вивченням російської чи іншої мови національної меншини, спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов (додатки 2-5 до наказу МОНмолодьспорту від 10.06.2011 № 572) на вивчення предметів художньо-естетичного циклу передбачено 1 навчальна година. Проте, для повної реалізації вимог державного стандарту початкової загальної освіти (освітня галузь «Мистецтво») рекомендуємо використовувати додатково 1 годину за рахунок варіативної складової навчального плану.

З метою підвищення якості викладання навчальних предметів художньо-естетичного циклу у початковій школі, під час комплектації педагогічних працівників рекомендується передбачити годинне навантаження з музики, образотворчого мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» насамперед учителів, які мають спеціальну освіту за дипломом (учитель музики, учитель образотворчого мистецтва).

Основна і старша школа

З 2013/2014 навчального року починається поступовий перехід основної школи на новий зміст освіти, визначений Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (затверджений постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392)

У 2013/2014 навчальному році на новий зміст навчання переходять учні 5 класів, які навчатимуться за новою навчальною програмою **«Мистецтво»** (авт. Л.Масол, О.Коваленко, Г.Соцька, Г.Кузьменко, Ж.Марчук, О.Константинова, Л.Паньків, І. Гринчук, Н.Новікова, Н.Овіннікова), що розміщена на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Звертаємо увагу, що відповідно до нових Типових навчальних планів, затверджених наказом МОНмолодьспорту від 03.04.2012 року №409, освітня галузь "Мистецтво" реалізується навчальними предметами "Образотворче мистецтво", "Музичне мистецтво" або інтегрованим курсом "Мистецтво", рішення про що приймає загальноосвітній навчальний заклад.

(www.mon.gov.ua), та видрукована у фаховому науково-методичному журналі «Мистецтво та освіта» (№№ 1-2 за 2013 рік).

Структура програми «Мистецтво» забезпечує цілісність змісту мистецької освіти в основній школі. Програма складається з блоків відповідно до навчальних предметів: «Музичне мистецтво» і «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво».

Програма побудована за тематичним принципом. Логічна послідовність тем за роками навчання (однакова і для автономного викладання музичного та образотворчого мистецтва, і для інтегрованого курсу) охоплює такі ключові естетичні категорії, як **види, жанри, стилі** мистецтва. Спільна тематика кожного року розподіляється на окремі теми варіативно, адже змістове наповнення конкретизується відповідно до специфіки кожного з блоків програми.

У кожному з блоків програми висвітлено зміст і вимоги кожного з навчальних предметів освітньої галузі, а також визначено компетентності, що діти набувають на кінець кожного навчального року відповідно з кожного навчального предмета.

Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального художнього матеріалу. Він має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику та критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, враховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

Відповідно до нової програми почалося створення нового покоління підручників для школи II ступеню. Зокрема, відповідно до результатів Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників Міністерством рекомендовано використовувати у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів такі підручники для 5 класу:

- ✚ «Мистецтво» (інтегрований курс) авт. Л.Масол вид-во «Світоч»;
- ✚ «Музичне мистецтво» авт. Л.Масол, Л.Аристова, вид-во «Сиция»;
- ✚ «Музичне мистецтво» авт. Л.Кондратова, вид-во «Навчальна книга - Богдан»;
- ✚ «Образотворче мистецтво» авт. Л.Масол, Калініченко вид-во «Сиция»;
- ✚ «Образотворче мистецтво» авт. С.Железняк, О.Ламонова, вид-во «Генеза».

Зміст підручника інтегрованого курсу **«Мистецтво»** авт. Л.Масол побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань; це передбачає інтегрування домінантних змістових ліній – музичного та образотворчого мистецтва, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл на основі естетико-світоглядних орієнтацій, і збагачуються елементами хореографії, театру, кіно, які входять до мистецько-синтетичної змістової лінії.

За умов інтеграції навчального матеріалу на світоглядному (тематичному) рівні домінантні змістові лінії – музичне та образотворче мистецтво – зберігають відносну автономність, адже кожному з них присвячено окремі блоки підручника і кожний послідовно реалізує в рамках спільної теми дидактичні завдання, притаманні опануванню мови саме цього виду мистецтва.

Зокрема, учні під час сприймання та інтерпретації музики мають усвідомити такі основоположні поняття музичного мистецтва, як елементи мови музики і музичні засоби виразності у 5 класі (мелодія, ритм, лад, темп, тембр, динаміка, регістр). З-поміж основ образотворчого мистецтва учні 5-го класу в процесі сприймання та власної практичної діяльності опановують такі важливі поняття, як засоби виразності графіки (крапка, лінія, пляма, штрих), живопису (теплі й холодні основні та похідні кольори й відтінки), форма й розмір предметів, розташування зображень на аркуші (формат, композиція, лінія горизонту, плановість), види й специфіку декоративно-ужиткового мистецтва (орнамент, стилізація, декор, розпис, вишивка, кераміка, народна іграшка тощо). Із синтетичними видами мистецтва - театром, кінематографом, хореографією, цирком, а також

різноманітними художніми явищами сучасності, що репрезентують яскравий синтез і взаємодію мистецтв - знайомить учнів, відповідно до програми, другий розділ підручника. Зміст підручника побудований за діалогічним принципом - інформаційні блоки перемежуються різними видами запитань і завдань. У підручнику виділені також окремі рубрики-узагальнення, де завдання структуровані за рівнем складності.

Зміст підручника **«Музичне мистецтво»** авт. Л. Масол, Л. Аристової, що розкриває тему навчального року – «Види і синтез мистецтв», структуровано за чотирма розділами: «Музика як вид мистецтва», «Народна музика», «Професійна музика», «Взаємодія музики з іншими видами мистецтва». Специфікою даного підручника є тематичне об'єднання параграфів, що дає можливість організувати роботу за умов різної кількості годин. У підручнику запропоновані особистісно орієнтовані рубрики, що відображають формування відповідних компетентностей на уроках музичного мистецтва: «Я у світі музики: сприймаю, розумію»; «Я у світі музики: співаю, відчуваю» (тут подаються тексти пісень і ноти); «Я у світі музики: досліджую, дію».

У підручнику текстові матеріали про музику тісно пов'язані з візуальним рядом (репродукції картин, фотографії, малюнки, схеми, таблиці) і з практичними завданнями: дослідити, поміркувати й визначити ті чи інші музичні явища, створити власні варіанти трактовки пісні, творів.

Ілюстрації, подані в підручнику репрезентують насамперед мистецькі шедеври, а фотографії, вміщені з певними дидактичними цілями, полегшують засвоєння закономірностей музичного мистецтва, його складних понять. Вони підсилюють практичну спрямованість навчання і є важливим джерелом художньої інформації, засобом розвитку естетичного смаку, музичної культури, уміння «чути музику».

Зміст підручника **«Музичне мистецтво»** авт. Л. Кондратової побудовано за діалогічним принципом: подання навчального матеріалу через спілкування головних персонажів підручника (хлопчика Богдана — жителя України, який розкриває історію й сучасні тенденції української національної культури, та дівчинку Христину, котра мешкає в одній із країн Європи та розповідає про історію й особливості зарубіжної світової культури). У зміст підручника введено завдання з розвитку дитячої творчості, пропозиція до виконання цікавих творчих проектів на кожному уроці (індивідуальних, парних, групових та колективних), завдяки яким учні матимуть змогу набути дослідницьких умінь, навичок і самостійно працювати над обраною темою (що збігається з темою уроку) за поданим алгоритмом.

Підручник **«Образотворче мистецтво»** авт. О. Калініченко, Л. Масол побудовано за наскрізним тематичним принципом, головною темою якої є космічна подорож, яку супроводжує постійний герой-комунікатор – СФЕРА. Тематизм, репрезентований у змісті систематично і послідовно розкриває перед учнями світ видів образотворчого мистецтва, який вони опановують під час уявної фантастичної подорожі на Міжгалактичний мистецький фестиваль. Ця експедиція складається з послідовних *етапів* і *подій*.

Підручник вміщує багатий і різноманітний *зображувальний ряд*, що включає зразки творів класичного і сучасного мистецтва до основного тексту: репродукції творів графіки, живопису, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, шрифтів тощо, а також зразки творів для підготовки учнів до виконання практичного завдання. Ураховано принцип варіативності художньо-практичних завдань, які учень самостійно вибирає з кількох запропонованих варіантів. Рубрики «Мистецтво планети Земля» і «Скарбничка мистецької мудрості» дають змогу на тлі провідної космічної тематики демонструвати школярам шедеври класичного мистецтва та розкривати секрети образотворчої діяльності загалом. Для посилення зацікавленості учнів, підвищення пізнавальних інтересів введено рубрику «Конкурс мистецьких ерудитів». А «Словник-путівник» буде постійним помічником школяра в океані складних мистецьких понять і термінів.

Підручник «**Образотворче мистецтво**» авт. С.Железняк, О.Ламонова репрезентує академічний підхід до навчання малюванню. Підручник знайомить учнів з особливостями мови кожного із різновидів образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури) та декоративно-ужиткового мистецтва, а також різноманітними можливостями практичного впровадження цих видів мистецтва у художніх образах. У підручнику виокремлені рубрики, що знайомлять учнів з творчістю видатних митців, різноманітними секретами художньої майстерності - художніми техніками та етапами роботи над ними.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Типових навчальних планів для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, з поглибленим вивченням предметів технічного (інженерного) циклу, спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, колегіумів, класів з поглибленим вивченням окремих предметів (додатки № 3, 4, 5, 8 до наказу МОНмолодьспорту від 03.04.2012 №409 «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня») на вивчення предметів художньо-естетичного циклу передбачена 1 навчальна година.

З метою повної реалізації вимог освітньої галузі «Мистецтво» державного стандарту рекомендуємо використовувати додатково 1 годину за рахунок варіативної складової навчального плану.

Учні 6-8 класів у 2013/2014 навчальному році продовжуватимуть навчатися за навчальними програмами «Музичне мистецтво. 6-8 кл.» (авт. Б.Фільц та ін.), «Образотворче мистецтво. 6-7 кл.» (авт. Е.Белкіна та ін.) (вид. «Перун», 2005 р.; www.mon.gov.ua), «Мистецтво. 6-8 кл.» (авт. Л. Масол та ін.) (вид. «Перун», 2005 р.).

Художня культура

У 9 класі дисципліною художньо-естетичного циклу є художня культура, яка вивчається за програмою «Художня культура» авт. Л.Масол, Н.Миропольська (вид. «Перун», 2005 р.; www.mon.gov.ua). Її зміст є логічним узагальненням вивченого учнями на уроках мистецьких дисциплін у 1-8 класах та пропедевтикою подальшого вивчення художньої культури у старшій профільній школі.

З художньої культури у 2013/2014 навчальному році учні 9 класу працюватимуть за одним з трьох підручників: авт. Л. Масол; авт. Л.Климова; авт. Н. Назаренко та ін.

Учні 10-11 класів відповідно до обраного профілю вивчають художню культуру за програмами рівня стандарт, академічного та профільного рівня авт. Л.Масол, Н.Миропольська, що міститься в Збірнику програм з художньо-естетичного циклу для 5-11 класів (вид. «Перун», 2005 р.), Збірнику програм для профільного навчання (вид. «Оберіг», 2009 р.) та розміщена на офіційному веб-сайті МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua).

Навчально-методичне забезпечення, рекомендоване Міністерством до використання в навчальних закладах, зазначено у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, розміщених на офіційних веб-сайтах МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua).

Звертаємо увагу, що відповідно до рекомендацій Міністерства (лист МОН від 27.01.2009 року №1/9-55), зважаючи на мистецьке наповнення змісту предмета, місцевим керівним органам освіти рекомендовано під час комплектації педагогічних працівників передбачити годинне навантаження з художньої культури насамперед учителів музичного чи образотворчого мистецтва.

Нагадуємо, що відповідно до наказу МОНмолодьспорту від 02.08.2012 року №882 «Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах», загальноосвітнім навчальним закладам дозволяється використовувати в організації навчально-виховного процесу тільки ту навчальну літературу, якій надано відповідний гриф МОНмолодьспорту або схвалення для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Предмети мистецтва в загальноосвітній школі мають важливе естетико-виховне спрямування, якому підпорядковуються дидактичні завдання, тому вчитель має сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, розвитку здатності емоційно реагувати на художні твори і знаходити в них особистісний зміст.

Отже, головне надзавдання вчителя – створити захоплюючу емоційно піднесену атмосферу, щоб кожний урок став справжнім уроком мистецтва, надихав учнів на творчість – в особистісній і соціокультурній діяльності.

Уроки предметів художньо-естетичного циклу доцільно будувати за методом емоційної (художньо-педагогічної) драматургії, який спрямований на активізацію емоційного відношення школярів до мистецтва. Цей метод сприяє створенню атмосфери зацікавленості, живого інтересу до уроку. Його основна функція полягає, насамперед, у тому, щоб допомогти учням зрозуміти, пережити досвід емоційно-естетичного ставлення до навколишнього світу, втілений в образній структурі твору мистецтва, окрім того цей метод покликаний робити процес пізнання мистецтва цікавим і захоплюючим.

Наголошуємо на тому, що навчальна діяльність учнів з дисциплін художньо-естетичного циклу у 1-8 класах може проводитись у різних формах, проте примусове виконання учнями письмових домашніх завдань, написання рефератів тощо є недоцільним і несприятливим для організації творчої мистецької діяльності.

Навчання художньої культури має базуватися на положенні: «Головне - не кількість інформації і набутих знань, а накопичення особистісного художньо-естетичного досвіду».

Саме тому рекомендуємо педагогам художньої культури перейти із площини монологічного викладу навчального матеріалу у площину конструювання діалогу між учнями. Цьому сприятиме використання різноманітних форм роботи на уроці, зокрема, **інноваційних** художньо-педагогічних технологій – інтегративних, проблемних, інтерактивних (дискусії, диспути), проектних (індивідуальні, групові та колективні проектні завдання), переважно замінюючи монологічну форму подачі матеріалу на діалогічну.

Звертаємо увагу, що проектна діяльність має організовуватися на добровільних засадах: це стосується як вибору теми й обсягу пошукової роботи, так і форм презентації. В умовах особистісно-орієнтованого навчання головним завданням вчителя стає зацікавити учнів предметом, віднайти завдання, які відповідатимуть і здібностям, і можливостям кожного школяра. Проектну діяльність учнів треба ретельно планувати, поетапно відстежувати й оцінювати результати. Вчителеві доцільно стежити за виконанням проектів, допомагати учням організувати свою роботу, вчасно коректувати її, консультувати в разі виникнення труднощів.

Крім того, у старшій профільній школі важливим постає завдання професійної орієнтації учнів.

Для цього слід зокрема у профільних класах посилити практичну спрямованість курсу через систему спеціальних творчих завдань з урахуванням інтересів учнів, які водночас виконують функцію «професійних випробувань» з метою реалізувати й перевірити здібності учнів. Ознайомленню зі світом мистецьких професій (реставратора, мистецтвознавця, архітектора, картографа, дизайнера, критика тощо) допоможуть завдання типу: розробити дизайн власного кишенькового годинника; конкурс моделей одягу з використанням елементів, винайдених французькими модельєрами, конкурс

лібрето балету, відгуків (рецензій) на переглянутий фільм та ін. Безумовно, кожний педагог може самостійно розробити аналогічні зразки практичних завдань-випробувань.

У 9 та 11 класах предмет «Художня культура» може складатися під час **державної підсумкової атестації** як предмет за вибором в основній та старшій школі, та як профільний предмет в 11 класі (для учнів, які навчалися у класах з профільним навчанням). У загальноосвітніх навчальних закладах (класах, групах) з поглибленим вивченням предметів, спеціалізованих навчальних закладах, ліцеях, гімназіях, колегіумах таким предметом за вибором може бути той, що вивчався поглиблено. Державна підсумкова атестація з художньої культури проводиться відповідно до рекомендацій Міністерства. Підготовкою до успішного складання державної підсумкової атестації може бути системне застосування на уроках художньої культури типів завдань, запропонованих у збірниках для державної підсумкової атестації – завдання на порівняння, узагальнення і систематизацію, здійснення мистецьких аналогій, аналіз-інтерпретацію мистецьких творів, створення міні-проектів.

Основними і обов'язковими видами діяльності на уроках, як уже зазначалося, має бути сприймання і аналіз-інтерпретація творів мистецтва та мистецька діяльність учнів (вокально-хорова, художньо-практична, творча). Тому оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється за основними видами діяльності на уроках відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, затверджених наказом МОНмолодьспорту від 13.04.2011 № 329 «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти».

Порядок заповнення сторінок класного журналу та оцінювання навчальних досягнень учнів 5-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється відповідно до наказу МОН від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12) класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Домашні завдання

Основним видом домашніх завдань в основній школі з предмета **“Музичне мистецтво”** мають бути завдання на слухання та інтерпретацію музики в навколишньому середовищі, а також завдання творчого спрямування. Наприклад: відтворити прослухану музику за допомогою елементарних музичних інструментів, рухів, голосу, придумати назву до музичного твору, продумати інструментарій для музичного супроводу твору, прослуханого на уроці, виконавський план пісні, проаналізувати звуки, створити імпровізацію (вокальну інструментальну, ритмічну, мелодичну тощо).

З предмета **“Образотворче мистецтво”** домашніми завданнями можуть бути спостереження за кольорами, формами, перспективними змінами в просторі, аналіз колориту, орнаментів, природних форм, фактури, текстури, характеру тощо; добір зразків зображень до теми (графіка, живопис, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура, дизайн, фото), добір асоціативного ряду, тла, природних матеріалів тощо для майбутньої композиції, виконання проекту та ін.

Домашні завдання з **художньої культури** можуть бути практично-творчого чи дослідницько-пошукового характеру: виконання проектів, добір асоціативного (візуального, музичного) ряду, підготовка сценарію позакласного заходу, упорядкування картотеки.

Допрофільна підготовка учнів та поглиблене вивчення предметів художньо-естетичного циклу

Особливістю допрофільної підготовки учнів у галузі шкільної художньо-естетичної освіти є її наскрізність та наступність.

Важливу роль в допрофільній підготовці відводиться факультативним курсам та курсам за вибором, що реалізуються за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів.

Переважає більшість факультативних курсів та курсів за вибором вивчаються учнями впродовж кількох років і взаємодоповнюють один одного за змістом.

Поглиблене вивчення мистецьких дисциплін - запорука якісної допрофільної підготовки учнів основної школи, що в подальшому дасть їм можливість свідомо обрати профіль навчання. У старшій школі вивчення обраних учнями факультативних курсів та курсів за вибором допомагатиме їм визначитися із вибором майбутньої професії. Вивчення факультативних курсів та курсів за вибором організовується за умови наявності бажання учнів їх вивчати і створення належних умов для їх опанування. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України сформовано та рекомендовано два збірники програм факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного та художнього профілю (вид. «Ранок», 2009). Запропоновані в збірниках програми можуть використовуватися не лише в спеціалізованих школах, а й у будь-яких загальноосвітніх навчальних закладах для допрофільної підготовки учнів.

До збірника програм факультативних курсів та курсів за вибором музичного спрямування увійшли програми з навчання гри на бандурі, електронних музичних інструментах, програми з ритміки, хорового класу, основ культурології, театру, музичного краєзнавства та інші. У збірнику програм художнього спрямування представлено програми з художньої праці, дизайну, графіки, креслення, українського народного мистецтва, історії образотворчого мистецтва, етикету тощо.

Для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного і художнього профілю підготовлені збірники програм із профільних предметів (вид. «Ранок», 2009 р.). До збірника програм музичного профілю увійшли програми профільних предметів: музична грамота і сольфеджіо, хоровий та сольний спів, музична література, історія музичного мистецтва, музичний інструмент. Збірник програм художнього профілю складають програми з рисунку, живопису, композиції, комп'ютерної графіки, ліплення, художньої праці.

Профільні предмети реалізують цілі, завдання і зміст конкретного профілю. Вони належать до інваріантної складової навчального плану, тобто є обов'язковими для учнів, які навчаються в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням окремих предметів.

Залежно від особливостей та умов роботи, спеціалізований загальноосвітній навчальний заклад може вносити необхідні корективи щодо вивчення профільних предметів і курсів, зокрема може перерозподілятися час між курсами профільного циклу. Результатом навчання учнів у школі у галузі художньо-естетичної освіти має стати не тільки система художніх знань і вмінь, на що традиційно спрямовувалась мистецька освіта попередніх десятиліть, а також система особистісних художньо-естетичних **цінностей** і **компетентностей** – важливих складників естетично розвиненої особистості, що полягає в її здатності керуватися набутими художніми знаннями й уміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно із загальнолюдськими естетичними цінностями й власними світоглядними позиціями, естетичними смаками. Вектор освіти й виховання має спрямовуватись у площину

Нагадаємо!

Компетенція в Державному стандарті інтерпретується як суспільно визначений рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини, тобто **це – задана ззовні вимога, норма, а компетентність – інтегрована здатність особистості, що складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці, тобто передбачає індивідуальний досвід використання набутих у процесі навчання компетенцій.**

Отже, **компетентність – це знання в дії.**

цінностей особистісного розвитку школярів на основі виявлення художніх здібностей, формування різнобічних естетичних інтересів і потреб, становлення в кінцевому рахунку творчої індивідуальності кожного учня.

НОВИЙ СТАНДАРТ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ:
науковий коментар до основних змін
(аналіз змісту і структури розділу "Освітня галузь «Мистецтво»"
нового Державного стандарту початкової освіти,
а також концептуальних змін у галузі мистецької освіти)

Людмила МАСОЛ,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії естетичного виховання,
Інститут проблем виховання НАПН України

За десять років функціонування Державного стандарту початкової загальної освіти, прийнятого у 2000 р., відбулися соціокультурні зміни, які детермінують необхідність оновлення навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі. Також набув подальшого розвитку напрям науково-педагогічного пошуку, присвячений тлумаченню змісту категорії *компетентність*, визначенню шляхів адаптації міжнародного досвіду з упровадження компетентнісного підходу в освіту.

У новій редакції Державного стандарту початкової загальної освіти відповідно до розвитку особистісно розвивальної парадигми проголошено **компетентнісний підхід** – спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення таких результатів, як ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, а саме ключова, загальнопредметна і предметна. У документі визначено освітні компетентності з усіх галузей знань, на формування яких спрямовано навчання у загальноосвітній школі, розширено і поглиблено вимоги до прикладних результатів освіти учнів молодшого шкільного віку.

Численні наукові джерела (порівняльні дослідження О. Локшиної, О. Овчарук, дидактичні праці Н. Бібік, О. Савченко, психологічні розвідки І. Беха, О. Кононко та ін.) розкривають особливості застосування поняття **компетентність** до різних освітніх сфер, проте в галузі мистецької освіти, на жаль, ця тема майже не розроблена.

Незважаючи на розбіжності у визначеннях терміна **компетентність** у науково-педагогічних працях, сутність цього поняття пов'язується з кінцевими результатами освіти, які чітко фіксуються і вимірюються. У Держстандарті розведено два суміжні поняття: компетенція і компетентність.

Компетенція інтерпретується як **суспільно визначений рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини, тобто це – задана ззовні вимога, норма, а компетентність – інтегрована здатність особистості, що складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці, тобто передбачає індивідуальний досвід використання набутих у процесі навчання компетенцій. Отже, компетентність – це знання в дії.**

Кожна освітня галузь через свій специфічний зміст має сприяти формуванню загальної життєвої компетентності школяра.

Концептуальні ідеї стандарту освітньої галузі «Мистецтво»

Створюючи Державний стандарт освіти в галузі «Мистецтво», ми спиралися на наукові положення О. Савченко щодо системного втілення компетентнісного підходу в освіту молодших школярів. Ці положення реалізовано у таких вимогах до стандарту початкової освіти нового покоління.

По-перше, треба врахувати багатокомпонентність змісту (знання, вміння, досвід репродуктивної і творчої діяльності, емоційно-ціннісні ставлення, життєвий досвід, вплив середовища), ширше представити діяльнісний компонент, посилюючи практичну спрямованість освіти та забезпечуючи набуття особистого досвіду творчої діяльності.

По-друге, забезпечити інтеграцію знань, адже визначальна особливість молодших школярів – цілісність сприйняття й освоєння навколишньої дійсності.

Розробляючи Державний стандарт освітньої галузі «Мистецтво», ми врахували такі **концептуальні наукові ідеї**:

- ✚ генетичний і функціональний взаємозв'язок художньої культури суспільства і внутрішнього художнього світу особистості («людина в культурі — культура в людині»);
- ✚ цілісність художньо-естетичного розвитку особистості молодшого школяра, що забезпечується використанням різних видів мистецтва, і взаємоузгодженням відповідних предметних мистецьких компетентностей, набуття яких необхідне для формування в учнів поліхудожнього образу світу, міжпредметної естетичної компетентності;
- ✚ спрямованість мистецької освітньої галузі на розширення досвіду спілкування і співпраці учнів, власного художнього самовираження у різних видах художньо-творчої діяльності.

У новому Державному стандарті освітньої галузі «Мистецтво», з огляду на компетентнісний підхід, було реалізовано такі **завдання-орієнтири**:

- ✚ **забезпечення наступності** змісту і вимог дошкільної й початкової освіти та перспективності з основною школою;
- ✚ **укрупнення досягнень учнів** (включення простих умінь у складні);
- ✚ **наближення результатів освіти до життєвих реалій**, суспільних і особистісних потреб дитини молодшого шкільного віку;
- ✚ **визначення складових ланцюжка етапів засвоєння інформації**: «мати уявлення – розуміти – вміти – застосовувати»;
- ✚ **удосконалення опису державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів** для забезпечення об'єктивності оцінювання навчальних досягнень за загальними критеріями відповідно до специфіки освітньої галузі «Мистецтво»;
- ✚ **уникнення предметоцентризму** (з огляду на мінімальну кількість навчальних годин та цілісність галузі).

Мета і завдання освітньої галузі «Мистецтво»

У новому Державному стандарті було насамперед уточнено мету і завдання освітньої галузі «Мистецтво» в контексті реалізації компетентнісного підходу. Зокрема визначено, що **метою загальної мистецької освіти** є формування у молодших школярів комплексу **ключових** (метапредметних), **естетичних** (міжпредметних) і **мистецьких** (предметних) компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності шляхом набуття власного естетичного досвіду.

Визначена вище мета конкретизується у таких **завданнях загальної мистецької освіти в початковій школі**:

- ✚ **виховання** в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та навколишньої дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти й інтерпретувати художні твори та сприймати й оцінювати естетичні явища;
- ✚ **формування** в учнів на доступному рівні системи художніх знань і вмінь, яка відображає цілісність та специфіку мистецтва різних видів;
- ✚ **розвиток** емоційно-почуттєвої сфери учнів, їхніх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження і спілкування.

Принципи побудови змісту освітньої галузі «Мистецтво»

Зміст загальної мистецької освіти з урахуванням компетентнісного підходу ґрунтується на таких принципах:

- ✚ наступність між дошкільною і початковою, початковою й основною ланками загальної мистецької освіти;
- ✚ поєднання універсального (загальнолюдського), національного (державного) і локального (краєзнавчого) аспектів змісту мистецької освіти;
- ✚ інтегративність, поліхудожнє виховання і розвиток учнів на основі взаємодії видів мистецтва;
- ✚ діалогічність;
- ✚ креативна спрямованість;
- ✚ варіативність програмно-дидактичного і методичного забезпечення;
- ✚ естетизація освітнього середовища й активізація зв'язків школи з соціокультурним середовищем.

Міжпредметна естетична компетентність – це здатність учня орієнтуватися в естетичних параметрах різних сфер його життя.

Останній принцип акцентує необхідність посилення діяльнісно-практичних аспектів освітньої галузі, виходу за вузькі межі шкільного навчання у широкий світ культури і підготовки дітей до здійснення «діалогу культур» не тільки в музейному чи театральному, а й у родинному чи будь-якому іншому соціальному середовищі, яке оточує дитину в повсякденному житті.

Систематизація компетентностей

Авторами Державного стандарту освітньої галузі «Мистецтво» у початковій школі зроблено першу спробу концептуалізації проблеми застосування поняття **компетентність** до мистецької освіти. **Освітні компетентності** систематизовано та об'єднано у такі групи:

- 📌 **ключові** (метапредметні);
- 📌 **естетичні** (міжпредметні, галузеві);
- 📌 **мистецькі** (предметні — музичні, образотворчі, хореографічні, театральні, екранні).

Ключова компетентність у Державному стандарті трактується як здатність особистості ефективно брати участь у різноманітних сферах людської діяльності, вона належить до загально-галузевого змісту освітніх стандартів.

У документі наведено такі **ключові компетентності**: **вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій**. Із цього переліку для освітньої галузі "Мистецтво" провідною вважаємо **загальнокультурну**, хоча всі інші також формуються у процесі навчання мистецтв. Ключові компетентності є універсальними і не належать до конкретної освітньої галузі чи навчального предмета. Їх розвиток потребує узгодження змісту окремих освітніх галузей. Наприклад, загальнокультурна компетентність, яку ми тлумачимо як провідну, визначальну саме для мистецької освітньої галузі, реалізується в мистецькій освіті через такі галузеві компетенції, як етнокультурна, полі-культурна, культурно-дозвільна.

Провідною ключовою компетентністю для освітньої галузі «Мистецтво» є **загальнокультурна компетентність**, яка реалізується через такі галузеві компетенції: **етнокультурну, полікультурну, культурно-дозвілєву**.

Міжпредметна естетична компетентність визначається як здатність орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Це означає, що сформовані в навчальному процесі естетичні ідеали і цінності, система інтегрованих художньо-естетичних знань і поліхудожніх уявлень має зробити учня здатним орієнтуватися в естетичних параметрах різноманітних сфер його життя поза мистецьким колом.

Предметна мистецька компетентність полягає у здатності учня до пізнавальної й практичної діяльності у певному виді мистецтва. До предметних мистецьких компетентностей належать музична, образотворча, хореографічна, театральна, екранна тощо. Учні мають розуміти специфіку й особливості різних художніх мов.

Структура змісту освітньої галузі «Мистецтво»

У новій редакції стандарту освітньої галузі «Мистецтво» структура змісту освіти наближена до формату стандарту основної і старшої школи. Виокремлено **три змістові лінії** (замість наявних у попередньому стандарті п'яти): **музична, образотворча (домінантні) та мистецько-синтетична (додаткова)**. Об'єднання додаткових змістових ліній (відповідно до хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва) в єдину групу – мистецько-синтетичну – дало змогу більш узагальнено передати зміст, а також забезпечити наступність між ланками освіти.

Вони реалізуються через вивчення окремих навчальних предметів або через упровадження інтегрованих курсів.

Визначені Державним стандартом початкової загальної освіти вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з освітньої галузі «Мистецтво» містять такі **універсальні компоненти**, що визначають результати навчання, виховання і розвитку учнів:

- 📌 **аксіологічний** (сприймання, інтерпретація, оцінювання мистецьких явищ);
- 📌 **праксеологічний** (практична художня діяльність учнів);
- 📌 **гностичний** (пізнання особливостей художніх мов різних видів мистецтва);
- 📌 **креативний** (творче самовираження особистості школяра у сфері мистецтва);
- 📌 **комунікативний** (культура спілкування з приводу мистецтва).

За умови автономного вивчення в школі двох предметів — музичного та образотворчого мистецтв (по 1 годині на тиждень) — можна реалізовувати міжпредметні зв'язки між цими та іншими видами мистецтва.

Проте ефективніше це здійснювати в інтегрованому курсі «Мистецтво» (2 години на тиждень), особливо за викладання його одним учителем (що найчастіше буває в сільських, малокомплектних школах) або в умовах злагодженої «командної» роботи та професійно-творчої співдружності двох учителів, які викладають інтегрований курс «у парі». Останній кадровий формат може мати різні фахові поєднання: вчитель музики та вчитель образотворчого мистецтва, вчитель музики та вчитель початкових класів, учитель образотворчого мистецтва та вчитель початкових класів.

З урахуванням цих компонентів для систематизації матеріалу нами розроблено структуру подачі змісту і вимог стандарту у загальній схемі-таблиці.

Структура подачі змісту складається з таких послідовних елементів:

- ✚ сприймання, аналіз-інтерпретація та естетичне оцінювання художніх творів;
- ✚ основні мистецькі поняття, їх практичне засвоєння;
- ✚ емоційно-естетичне самовираження в художньо-практичній, зокрема творчій діяльності.

Наголошено на таких особливостях змісту: єдність народного і професійного, українського та зарубіжного мистецтва, мистецькі традиції рідного краю, мистецтво як засіб спілкування між людьми, його місце у сучасному культурному середовищі, роль у житті людей.

Вимоги до навчальних досягнень учнів за кожною змістовою лінією подано за таким алгоритмом:

- ✚ **мати уявлення** про особливості, мову, жанри та форми конкретного виду мистецтва; його взаємозв'язок з іншими видами мистецтва; традиції рідного краю;
- ✚ **розуміти й усвідомлювати** виражальні засоби конкретного виду мистецтва; його значення у житті людей, культурному середовищі;
- ✚ **уміти інтерпретувати** зміст творів; висловлювати естетичне ставлення до них; виражати власні почуття і думки в практичній художньо-творчій діяльності;
- ✚ **застосовувати** мистецьку термінологію при аналізі творів мистецтва; основні виражальні засоби мистецтва у практичній діяльності, у досвіді творчого самовираження.

Отже, новий Державний стандарт, визначаючи вимоги до рівня підготовки молодших школярів у галузі мистецької освіти, наголошує на здатності учнів застосовувати набуті знання і вміння на практиці, у власній діяльності, зокрема під час аналізу та інтерпретації творів мистецтва, а також у практичних роботах.

У Стандарті зроблено акцент на необхідності усвідомлення учнями особливостей художньої мови того чи іншого виду мистецтва та зв'язків між ними, яке є свідченням розвитку образного мислення, творчої уяви, поліхудожнього розвитку. Роз'яснимо це положення.

Завдання мистецько-синтетичної лінії

На відміну від домінуючих змістових ліній (музичної та образотворчої), вимогами до навчальних досягнень за мистецько-синтетичною лінією не передбачено активної творчої діяльності учнів (оскільки матеріально-технічні умови для цього спроможні забезпечити не всі загальноосвітні школи). Тому акцент зміщено на формування в учнів **здатності сприймати і розуміти художню мову** хореографічного, театрального та екранних мистецтв, а також **естетичного ставлення** до синтетичних мистецтв, **вміння застосовувати відповідну термінологію** у спілкуванні щодо мистецтва театру, танцю, кіно. Це сприятиме розширенню художньо-пізнавальних інтересів, підвищенню загальної естетичної культури учнів молодшого шкільного віку, яким притаманне цілісне образне бачення мистецьких явищ та емоційне ставлення до них.

Водночас через мистецько-синтетичну змістову лінію Стандарт визначає на державному рівні важливу установку шкільної мистецької освіти: **ознайомлення учнів з багатою палітрою мистецтв**, які оточують їх у житті, але не репрезентовані в окремому автономному шкільному предметі. На рівні застосування набуті знання учнів щодо театру, хореографії, кіно виявляються під час спілкування в школі й у родинному та соціальному середовищі, збагачуючи їхню естетичну компетентність поліхудожніми уявленнями.

Використання елементів хореографії та театру є досить поширеним у практиці навчання музики в початковій школі (наприклад, методи пластичного інтонування мелодій, інсценізації пісень). Впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» сприяло проникненню аналогічних театралізованих художньо-педагогічних технологій і в методику **навчання образотворчого мистецтва** (прийом театралізації сюжетів картин, створення умовних міні-діалогів персонажів, пантомімічне відображення поз і жестів скульптурних або живописних образів тощо).

Стосовно місця кіномистецтва в початковій школі за останні роки відбулися певні зміни на краще, хоча в аспекті використання кінофрагментів на шкільних уроках з різних предметів вітчизняні педагоги значно відстають від зарубіжних колег з розвинутих країн. З огляду на наявні матеріально-технічні бар'єри **елемент «Кіномистецтво»** у новій редакції програми інтегрованого курсу «Мистецтво» **перенесено з основних у додаткові**. Проте загальна комп'ютеризація української школи певною мірою допомагає подолати ці перешкоди і забезпечити належні умови для демонстрації фрагментів творів кіномистецтва на шкільних уроках. Отже, маємо оптимістичні перспективи інтенсивнішого впровадження кіномистецтва в навчально-виховний процес, що дасть змогу розширити спектр мистецьких компетентностей учнів, які формуються і розвиваються в загальноосвітніх навчальних закладах, а потім можуть реалізуватися ними у різноманітних життєвих ситуаціях.

Предметна мистецька компетентність – це здатність учня до пізнавальної й практичної діяльності у певному виді мистецтва.

Незважаючи на лаконічність формулювань, Стандарт чітко націлює зміст мистецької освіти на **цілісність художнього розвитку особистості**, адже він передбачає такі основні види діяльності учнів: художнє сприймання (спостереження), аналіз-інтерпретація та оцінювання; художнє самовираження, формування власних думок і почуттів у процесі використання знань і вмінь на практиці. Суттєво акцентовано роль мистецтва в соціально-культурному пізнанні та в особистісному житті, що важливо для залучення дітей до спостереження за естетичними явищами в повсякденних умовах життя людини, до участі у мистецьких заходах родинного та етнокультурного середовища; пробудження змалечку прагнення до впорядкування й естетизації довкілля.

Концептуальні положення нового Державного стандарту в освітній галузі «Мистецтво» втілені у зміст навчальних програм і підручників, автори яких реалізують ідеї компетентнісного підходу на конкретному художньо-пізнавальному і практичному матеріалі.

Завдання вчителя – не просто навчати за новими програмами, а навчати й виховувати і по-новому, розуміючи, приймаючи та творчо застосовуючи нові принципи освіти нового покоління.

Естетична і мистецька компетентність школяра – багатогранний показник результативності загальної мистецької освіти, що інтегрує широке коло компонентів: когнітивний (знання), практичний (уміння), аксіологічний (цінності), креативний (досвід самовираження), комунікативний (досвід спілкування). Компетентнісний підхід до змісту і результатів шкільної мистецької освіти став концептуальною основою побудови державних стандартів в освітній галузі «Мистецтво», що детермінує необхідність упровадження його положень у художньо-педагогічну практику, адже сьогодні цей підхід радше декларується, ніж реально втілюється у програмно-методичному забезпеченні навчально-виховного процесу. Саме тому навчання мистецтв у загальноосвітній школі не стало повноцінною підготовкою дітей до реального життя.

Рекомендації щодо використання інформаційних та телекомунікаційних технологій в процесі викладання музичного мистецтва

Головними завданнями вчителя музичного мистецтва стає знання вчителем методики шкільної музичної освіти, розуміння та проектування освітньої музично-естетичної ситуації, вироблення своєї рідної стратегії музично-педагогічної праці.

Музика завжди залишається могутнім єджерелом пізнання та осягнення високих духовних надбань людства і головним засобом залучення учнів до музичного мистецтва, що загалом сприяє вихованню естетичних почуттів, формуванню моральних поглядів, духовних потреб. Основною метою уроків музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі є виховання музичної культури учнів.

Розвиток зацікавленості учнів у музичному мистецтві, посилення його виховного впливу вимагають від учителя знання свого предмета й постійної уваги до особистості учня. Найважливішим завданням шкільної музичної освіти є формування слухацької музичної культури учнів, тому що сьогоднішній учень у майбутньому – безумовно, слухач, який виявляє свою зацікавленість, потреби і смак у музичному мистецтві. Останнім часом великого значення набуває використання інформаційних технологій на уроках музичного мистецтва.

У практиці вчителів міста Хмельницького протягом декількох років йде активне впровадження мультимедійних технологій у викладання музичної освіти. Музичне мистецтво виступає водночас і носієм високих духовних цінностей, і засобом розвитку творчих здібностей школярів. Нові технології уможливають

поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними засобами навчання, збагачення і наповнення навчального процесу новими формами роботи, варіативне застосування ігрових форм навчання, створення інноваційних методик викладання музики в системі загальної середньої освіти, а також сприяє більш ефективному засвоєнню музичних знань (декларативних і процедурних) та їх реалізації в музично-творчій діяльності молодших школярів на етапі початкової музичної освіти. Сучасні комп'ютерні технології у мистецькій освіті учнів базуються на ідеї їх інтеграції з традиційними навчальними методиками.

Використання інформаційних технологій на уроці музичного мистецтва сприяє закріпленню інтегрованих знань та формуванню вмінь, набутих на уроках музики, які надихають на створення власного творчого доробку, дозволяють учителю музики контролювати художньо-творчий розвиток учня, формувати спеціалізовані знання у процесі виховання особистості в музиці, реалізувати можливості сучасних засобів навчання.

Впровадження інформаційних технологій на уроках музики, забезпечує вирішення завдань всебічного розвитку природних, творчих здібностей учнів, а саме: фантазії і художньої уяви; асоціативного сприйняття і мислення на основі художнього і музичного матеріалів; розуміння поняття ритму в природі і мистецтві; відчуття простору, форми, контрасту, динаміки, кольорової палітри. Використання комп'ютера на уроці створює

можливості для розвитку зорової пам'яті, фантазії, формування у дітей естетично-гармонійного світосприйняття.

Паралельно цим процесам відбувається впровадження інноваційних підходів до проблеми рівня знань учнів, заснованих на розробці й використанні комплексу комп'ютерних тестуючих, що діагностують методики контролю й оцінки рівня засвоєння. Зміна змісту й структури освіти, подань про організаційні форми, методи навчання й контролю за його результатами призводить до зміни приватних методик викладання.

У процесі сприймання музики можуть бути використані наступні форми роботи: слухання музики з демонстраційним матеріалом на слайдах; слухання музики із переглядом уривку відео або кліпу; слухання музики із використанням творчих завдань на комп'ютері; музична вікторина із відео; музична подорож – узагальнення (сторінками музичних творів); впізнай інструмент за зовнішнім виглядом або за звуком; вікторина – видатні виконавці; вікторина – видатні композитори; комп'ютерний малюнок до музичного твору; музичний колаж тощо.

У вокально-хоровій роботі можливо впроваджувати наступні види робіт: спів під караоке; спів під відеофонограму; спів під перегляд кліпу; впізнай пісню за мінусом, за ритмом; запис виконання пісні учнями «Студія звукозапису»; спів – імпровізація із виконанням творчих завдань (створи музичний супровід, добери інструменти, добери малюнок до пісні, створи власну мелодію за картинкою) тощо.

У елементарному музикуванні можуть бути застосовані такі форми: створення музичного супроводу на електронному інструменті або музичному редакторі; створення власних мелодій на комп'ютері; створення музичних композицій із застосуванням музичної енциклопедії або музичного редактору; створення презентацій тощо.

У рухах під музику можливі: перегляд уривків мультфільмів та рухи під музику; копіювання рухів героїв кліпів або відео уривків; рухи під музику під відео – уривок музичного твору; виконання завдань героїв мультфільму тощо. В процесі викладання музичного мистецтва вчитель може проводити **творчі завдання**: виконання творчих завдань можливо до всіх структурних компонентів уроку: створюємо музику, створюємо супровід, впізнаємо мелодії, створюємо ремікс, створюємо малюнок до твору або пісні, добираємо ілюстрацію, відео, кліп тощо.

Останнім часом стало популярним використання методу проектів на уроці. Різновиди проектів із застосуванням комп'ютерів на уроці музики: інформаційні проекти – газета, буклет, довідник, заочна екскурсія; дослідницькі проекти – робота на МАН, власне відкриття – дослідження, науковий доклад, стаття; творчі проекти – відео-кліп, презентація, фільм, ералаш, жива газета, сценарій; практико – орієнтовані проекти – видання тематичних дисків, добірка до дискотеки, музичне оформлення свята, попури, спецвипуск тематичного буклету або газети тощо. Використання у процесі навчання методу проектів допомагає розкрити процес створення дитиною творчої роботи від задуму до втілення, є можливість побудувати нестандартний урок: урок-мандрівку, малювання в уяві образів, навіяних чарівною музикою та розповіддю педагога, виконання композицій з імпровізуванням, формою, об'ємом, трансформацією кольору, тону, графічного ритму тощо.

Наочність на уроці допомагає вчителю більш ґрунтовно розкрити тему уроку за допомогою: демонстрації слайд – шоу; демонстрації електронної енциклопедії; перегляду фото – шоу на слайдах; демонстрації портфоліо проекту; перегляду відео або уривку концерту, кліпу, фільму, архівних матеріалів; перегляду уривків із мультфільмів; перегляд фото і відео матеріалів із життя композиторів тощо.

Особливу увагу вчителю слід звернути на застосування творчих форм роботи: колективні фронтальні завдання, групові завдання; індивідуальні або парні форми роботи; використання як у фронтальній, так і в груповій роботі електронних підручників; використання окремих типів файлів (зображення, відео, аудіо, анімації), створення

власних уроків (інтеграція різних об'єктів в один формат – презентації, web-сторінки) тощо.

На допомогу вчителю художньо- естетичного циклу дисциплін

Провідні фахові видання, що покликані сприяти реалізації змісту освітньої галузі «Мистецтво» в шкільному навчально-виховному процесі:

✚ науково-методичний журнал **«Мистецтво та освіта»** (Київ. «Педагогічна думка»). Виходить чотири рази на рік. Знайомить із новими досягненнями в царині культури, мистецтва і мистецької педагогіки; друкує нові навчальні програми, інформаційні матеріали, методичні рекомендації та розробки, а також нотні додатки.

✚ науково-методичні журнали **«Мистецтво в школі»** (Харків. Видавнича група «Основа»). Журнал «Мистецтво в школі» (виходить раз на місяць) містить рекомендації науковців та психологів, конспекти уроків, нотний матеріал, статті з досвіду роботи, сценарії творчих заходів, повнокольорові вкладки з наочно-дидактичними матеріалами.

✚ Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис-посібник **«АРТ клас»** (Видається з 2003 року на базі Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Львівської національної академії мистецтв, Львівської дитячої галереї). посібник для вчителів образотворчого мистецтва, художньої культури, керівників художніх студій.

Інтернет-ресурси на допомогу вчителю:

Музейний простір України <http://prostir.museum/>
Національний художній музей України <http://namu.kiev.ua/>
Музей театрального, музичного і кіномистецтва http://www.tmf-museum.kiev.ua/ua/main_ie.htm
Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» <http://honchar.org.ua/ukrainian.htm>
Національний музей українського народного декоративного мистецтва <http://www.mundm.kiev.ua/>
Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття <http://hutsul.museum/>
Art of Ukraine – сучасне мистецтво українських художників <http://www.artofukraine.com/artists/>
Пам'ятки України: архітектура, мистецтво, історія <http://www.heritage.com.ua/PU/index.php>
Лувр (Париж, Франція) http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp
Метрополітен (Нью-Йорк, США) <http://www.metmuseum.org>
Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія) <http://www.hermitagemuseum.org/>
http://www.hermitagemuseum.org/html_Ru/index.html
Національний музей «Британська галерея Тейт» (Лондон) <http://www.tate.org.uk/>
Музей історії мистецтва (Відень) <http://www.khm.at/>
Музей сучасного мистецтва (Відень) <http://www.mumok.at/>
Класична музика <http://www.classic-music.ru/>
Українська автентична музика <http://www.folk.org.ua/>